

Nura Bazdulj-Hubijar boszniai író, 1951-ben született. Iskoláit Szarajevóban végezte. Jelenleg Travnikban él, ahol kutatóorvosként dolgozik. Igen termékeny szerző. Regényeket, elbeszéléseket, drámákat és verseket ír. Műveit eddig németre, hollandra, törökre, norvégra és magyarra fordították le. Több alkotása kötelező olvasmány az iskolákban. Jelentős irodalmi díjak kitüntették. A legutóbbi, Srebrenicáról írt könyvéért, horvát irodalmi elismerést kapott. Kisregényét **Radnics Manda** fordításában, a BARÁTSÁG következő számaiban folytatásban adja közre.

Menyasszony-szakadék

1. rész

Furcsa álmom volt az éjjel. A tengerparton áll egy kis kápolna. Belépek, hogy megkeressem elveszett kulcsaimat. Szemben a Szűzanya kis szobra áll. Arcát időnként megvilágítja egy égő gyertya remegő lángja. Jobbra, a fal mellett esernyők sorjáznak, mindegyik más-más színű. Van közöttük új, és törött vázú is. Némelyik már megszáradt, de akad olyan is, amelyiknek vízhatlan vásznáról még csöpög a víz. A fém vajatokból lecsorgó cseppek apró patakocskákban folytatják tovább az útjukat. Körülnézek, és balra a földön megpillantom a kulcsaimat. Itt véget is ért az álmom első része, de máris következett a második, ahogyan az már az álmokban lenni szokott.

Sötét alagútban vagyok. Felettem beton boltív, lábam alatt kemény, egyenetlen talaj. Letérdelek, és a sötétben elkezdem magam körül tapogatni a földet. Ujjaim alatt egy sírhalom körvonala lázódik. Ekkor rájövök, hogy tulajdonképpen helyet keresek magamnak. Tovább tapogatózom. Sírhalom, sírhalom hátán. Egyszer csak a kezem hosszú, göndör, száraz hajba akad, mely kilóg a földből. Érdekes, hogy közben sem félelmet, sem viszolygást nem éreztem.

Következik a harmadik rész. A föld alatt vagyok, valamilyen átláthatatlan útvesztőben. Megyek előre a labirintuson átvezető agyagos úton. Az egyik kereszteződésben nők csoportját pillantom meg. Sötét, rosszindulatú, szinte gyűlölködő pillantásokat vetnek rám. Bizonytalanul megtorpanok. Egy alacsony, kövérkés, rövid, zsíros hajú nő válik ki közülük, és azt mondja, hogy körükben nemkívánatos személy vagyok, menjek tovább. Folytatom az utam a kacskaringós, sötét folyosókon, közben azon gondolkodom, miért is lehetek nemkívánatos. Hirtelen az agyamba villan: hiszen ők egészen vannak, én meg darabokban.

Ezek után felébredtem.

Semmi jót nem ígér egy morbid álom után, kezdeni el valamit. Még egy napot sem, hát még egy levelet. Nekem eddig csak az álmaim voltak szépek. Nem tudom, mi történhetett az éjjel. Nem hiszem, nem akarom hinni, hogy ez valamiféle előérzet lett volna. Sosem voltam babonás, átengedtem ezt azoknak, akiknek nem volt ésszerű magyarázatuk valamire. Mégis, ha erre az álomra gondolok, valami baljós sejtés fog el, nyugtalan leszek.

Szokás szerint későn fekszem le, éberem alszom, hosszú, élénk, édes álmokat álmodom. Fáradtabban ébredek, mint mikor lefeküdtem, annak tudatában, hogy ami szép volt már elmúlt, s hogy újabb morzsányi szépségért meg kell várnom a következő éjszakát, az újabb álmokat.

Fáradt vagyok. Borzalmasan fáradt, pedig előttem áll egy hosszú, sötét éjszaka és nem emlékszem, hogy várt-e rám valaha is nehezebb. De lehet, hogy csak úgy érzem. Hiszen a nehezebbek már mögöttem vannak, s talán ezért tűnnek könnyebbeknek. Ez most alattomosan közelít, megtölti a szobát bizonytalan várakozással és láthatatlan rettegéssel. Vajon mit fog hozni a nappal, ha majd elúzi az éjszakát?

Radnics Manda 1950-ben született Tökölön. Az ELTE BTK horvát-szerb szakán és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kara könyvtár-informatikus szakán szerzett diplomát. A Narodne Novine, majd a Magyar Hét című folyóirat munkatársa volt. 2001-től foglalkozik műfordítással. Ekkor ültette át magyarra Mario Jurišić A szív apostolai című könyvét. Különböző folyóiratokban – köztük a BARÁTSÁGban is – főleg horvát szerzőktől jelentek meg novellafordításai, illetve saját szépprózái írásai. Jelenleg Budapesten él.

Miért beszélek erről Önnek, Aljoša? Valószínűleg azért, mert egészen biztos, hogy soha többé nem fogom sem látni, sem hallani, s ez a néma sikoly sem fog soha elérni Önhöz.

Ma reggel megkaptam a levelét. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy megörültem neki. De ha azt mondom, hogy nem, akkor sem mondanék igazat.

Azt írja, hogy az Ön érzelmei nem változtak, sőt, csak még jobban megszilárdította és fel-erősítette őket az idő és a távolság. Ha én is ezt érzem, írja, jöjjek el Önhöz, hogy a hátra lévő éveinket szebbé tegyük egymás számára. Egyedül csak attól félek, hogyan fogok reagálni, ha megtudom, hogy hazudott. Nem is sejti, hogy ezt én szinte a kezdetektől fogva tudtam. Vajon Ön tudta, hogy én sem mondok igazat? Ha nem tudta, nem is fogja megtudni soha. Nem mintha nem érdemelné meg, ellenkezőleg.

Figyelmesen hallgattam minden szavát (mondandójának szépségét és fantáziájának gazdagságát senki sem vitathatja el Öntől), szerettem volna elhinni, hogy az a férfi, aki felébresztette bennem a nőt, és ami még fontosabb, az embert, méltó minden csodálatra és tiszteletre. Melyik nő ne álmódozna ezen a világon a maga hercegéről? Hogy valóban született herceg legyen, nekem egyáltalán nem is volt fontos.

Lassan álomba, mint valamilyen gondtalan önkívületbe ringat a fáradtság, de nem akarok aludni. Biztosan könnyebb és szebb lenne, mert – mint már említettem – nálam egyedül csak az álmok szépek, de akkor ez a jajkiáltás nem lenne megörökítve. Még nem tudom, hogy miért éppen ezen az éjszakán szeretnék szűzfehér papírra vetni valamit abból, ami egész életemen át kínozott, nyomasztott, kizsigerelt, s mint valami láthatatlan, vékony csövön keresztül szívta a véretem, erőmet, reményeimet. Többé már semmiben sem bizakodom és semmit sem várok, Aljoša. Erőtlenül s kedvetlenül viszonyulok ahhoz, amit nem kell várnom, és amiben nem kell reménykednem. Ahogyan mondani szokás: legkönnyebb akkor várakozni, ha semmit se várunk.

Tél van, a január kimutatta a foga fehérjét. A tejfehér sötétségben szitál a hó. Biztosan nagyon hideg van kint.

Nyugtalanul állok az ablak előtt. Nem segített sem a gyógyszer, sem az Önnel töltött fájoan szép napok emléke. A vodka sem, népének itala, amit Önnel ittam először s megszerettem. Ezen az éjszakán semmi sem segíthet rajtam. Itt állok, karöltve a nyugtalansággal. Lassan és valamilyen abszurd nyugalommal elfogadom, hogy nekem már csak a nyugtalanság maradt. Lehet, hogy ezért ezen az éjszakán az akarok lenni, aki vagyok, aki mindig is voltam, a hazugság álarca nélkül.

Egyedül vagyok, Aljoša, egyedül ezen az egész világon, az egész világmindenségben. Azokat a hónapokat kivéve, amikor megosztottuk egymással a reggeleket, esőt, napot, vodkát és a gondolatainkat, álmainkat, bánatunkat s ritkán, az egyszerű, hétköznapi örömeiket is, tulajdonképpen egész életemben egyedül voltam.

Már egy éve annak, hogy elment az országból, az életemből. Nincs semmilyen bizonyítékom arra, hogy valaha is jelen volt az életemben, a szívembe vésett névjegyén kívül – Aljoša Sergejevič –, és e levélen kívül, melyet, bár már egy éve megígért, váratlanul jött, mint ahogy egyébként minden jó és rossz jön az életben. Háromszázhatvanöt napja nem hallottam a hangját, mégis, a sok ezernyi pillanat mindegyikében jelen volt a tudatomban, s egy másodperc tört része alatt fel tudom magamban idézni.

Ön is levette álarcát, de az Ön és az én lemeztelenített arcom között a különbség rám nézve lesújtó.

Mindketten más szerepét játszottuk. Nagyszerű színészek voltunk, teljesen azonosultunk a szereplőkkel, akiket kiválasztottunk. Az életet bizonyos szempontból előadásnak is felfoghatjuk, de csak egyszer eljátszhatónak. Szerepünket eljátszottuk. Mindkettőnk számára csak az maradt, hogy visszatérjünk az eredetileg ránk osztottra, ha tetszik, ha nem.

Valóban hazudtunk egymásnak? Nem voltak-e éppen azok a szerepek az igazán ránk szabottak s minden, ami előtte volt, ma van, és holnap lesz idegen számunkra? Lehet, hogy csak a jelmezek voltak hamisak? Fontos egyáltalán a jelmez? Az érdektelen szereplőnek a legdíszebb sem emeli fontosságát. Valóban lényeges változást hozott volna, ha Hamlet és Claudius ruhát cserélnek? Önnek a pompás jelmezre nem volt szüksége. És nekem?

Azt írja, hogy senkinek sem hazudott ennyire szemrebbenés nélkül, szegyetlenül sima és előrelátható életútja során. Ellent kell Önnek mondanom. Nincsenek sem akadálytalan, sem kiszámítható utak, Aljoša. Amikor elindul valamilyen távoli cél felé, ne várja, hogy majd következő út vezet el odáig. Azon az úton tulajdonképpen az emelkedő is zuhanás. Születésünk pillanatától kezdve zuhanunk, zuhanunk lassan, észrevétlenül, mint azok a hópelyhek, melyek befedik a meztelenségükben csúnya, vizes, fekete ágakat. De az ő rútságuk csak átmeneti. Az őket betakaró fehér palást alatt várják, hogy újból kizöldüljenek, rügyezzenek, virágozzanak és teremjenek.

Az ember csak egyszer virágzik, csak egyszer születik. Ha a gyümölcse beérik, többé már nem fog virágba borulni. Maradnak a száraz, meztelen ágak, minden remény nélkül, hogy valaha is újból kizöldüljenek. Mígnem ezek is elporladnak. És milyen jó, hogy elporladnak.

A szülőházam előtti öreg almafa utolsó útjára engedte a nagymamámat, anyámat és engem is végső utamra fog bocsátani. De ő évről évre újból virágba borul, termést hoz, aztán kicsit megpihen. Addig fog élni, míg ki nem vágja az emberi kéz, vagy gyökerei el nem fáradnak.

Honnan kezdjem el? Ez a levelet nem Önnek írom, Aljoša.

Senkinek sem írom. Lehet, hogy ezt a feljegyzést egyszer valaki megtalálja, s valamely részletében magára ismer. Nem fontos. Vajon az az utas, aki a végtelen tengerbe dobja palackba zárt üzenetét, gondol-e arra, hogy valaki azt esetleg megtalálja, elolvassa, megérti? Lehet, hogy eszébe jut, de csak úgy mellékesen, nem tulajdonítva neki különösebb jelentőséget, nem mélyed el benne, nem tartja túlságosan lényegesnek. Nem is azért írta, hogy azt valaki elolvassa. Gondolom, hogy ugyanúgy, mint én ma éjjel, lejegyzi és bedobja saját magáért, eleget téve ezzel valamilyen belső kényszernek, amit még magának sem tud megmagyarázni.

Szétszórt vagyok, nehezen tudok koncentrálni. Sírnék, de nincs az a könny, mely segítene, ami elterelné a gondolataimat, amelyek sötétebbek az ablakon túli éjszakánál, s melyek az elviselhetetlenségig kínoznak. Annyi minden van, amit szeretnék kitörölni, mint ahogy most a ruhám ujjával törölgetem a bepárasodott ablaküveget, de nem tudom. A lélek nem olyan kemény, sima és átlátszó, mint az üveg.

Kezdem a gyökereknél. Az anyámtól?

Az anyát ahhoz a hajóhoz tudnám hasonlítani, melynek belsejében védetten hajózunk, s ez talán az életút egyetlen teljesen gondtalan része. Talán ezért van kijövetelkor az az ellenállás, sírás, kapálódzás, mert a biztonságból és a melegből, a viharos tenger bizonytalanságába érkezünk. Általánosságban beszélek, nem magamról, mert nálam ez nem így volt. Úgy látszik, hogy számomra ez az időszak túlságosan hosszúnak és nem különösebben szépnek tűnt, mert alig hét hónap múlva, mindenféle sírás és ellenszegülés nélkül siettem kifelé. Mindössze kétkilós testsúllyal kezdeni egy életet, nem éppen irigylésre méltó. Különösen nem olyan életkörülmények között, melyek közé én születtem. Ha nem az első gyerek lettem volna, ha az anyám kevésbé szeret, és nem gondoskodik rólam olyan önzetlenül, nem hiszem, hogy messzire jutottam volna az életben. Anyámnak és a fatüzelésű kályha mindig enyhén meleg sütőjének köszönhetően, melyben majdnem két hónapot töltöttem, túléltem azonban, és most, vagyok, aki vagyok.

Azok alapján, ami következett, úgy gondolom, hogy az anyám úgy szeretett, ahogyan egy anya szeretheti a gyermekét. Egészen addig a pillanatig, amíg meg nem született az öcsém. Öt évvel utánam jött, kivárva a kilenc hónapot, kétszer akkora súllyal, mint én, és valószínű, hogy erős, egészséges sírással. Nehéz elképzelni, hogy egy anya valaha is annyira szerette volna a gyermekét, mint ahogy az én anyám szerette a fiát. Azt hitte, hogy élete értelme az ő boldogsága lesz. Milyen iszonyú érzés volt, amikor megtudta, hogy világrahozatalával olyan betegséget örökített benne tovább, melyben bár ő nem szenvedett, de így okozója lett halálának is. Micsoda örökség! A vérékenységet, a hercegek betegségét hordozta a génjeiben a szegény, fiatal falusi asszony. Öcsém eme betegségének, melytől én, a természet törvényei szerint, meg lettem kímélve, döntő szerepe lett személyiségem alakulásában. Ő belehalt ebbe mielőtt továbbadta volna, átengedve a lehetőséget, hogy én vigyem át a következő nemzedékre.

A sors útjai tényleg kifürkészhetetlenek. Ha nem született volna meg az öcsém, de ha már megszületett, nem lett volna beteg, vagy az anyám szeretete kettőnk között egyformán oszlott volna meg, ki tudja, lehet, hogy minden másként alakult volna. Bár az is lehet, hogy nem.

Az én anyám magas, karcsú, szép nő volt. Halk, kedves szavú. Kezei olyan gyengédek és puhák voltak, mint a pamut. Elég volt egy kis simogatás, hogy eltűnjön a félelmem, nyugtalanságom. Tekintete tiszta és szelíd volt, mint az őzeké.

Sokat dolgozott, könnyű és nehéz munkát egyaránt, mindkettőt hihetetlen könnyedséggel, mintha csak úgy mellékesen végezné, mintha az igazi munka csak ezután következne. Amikor kislány voltam, gyakran azon kaptam magam, hogy figyelmesen, szememet tágra nyitva figyelem a vállát, karját, és vágytam rá, hogy megpillanthassam meztelen karjait. Azt hittem, hogy blúzának széles, fehér ujjai alatt angyalszárnyak rejtőznek.

Sokkal később jutott eszembe valami, amit évekig nem vettem észre, pedig mindenki számára nyilvánvaló lehetett. Szerette a fehér színt. Vetette, ültette, átültette és ápolta a virágokat az udvarban és a házban. A lépcsőkön régi fazekak és kannák voltak, melyeknek csorba és töredezett széleit elrejtették a bennük lévő gyönyörű virágok. És amiről beszélni kezdtem, aminek sokáig nem voltam tudatában, hogy a rengeteg rózsának, gyöngyvirágnak, orgonának, jázminnak, liliomnak, tulipánnak csupa-csupa fehér virága volt.

Tavasztól kezdve a tekintete meg-megállt, és sokáig ott pihent egy-egy virágon. Ilyenkor az arcán egy finom, alig észrevehető mosoly jelent meg. Szerette a tiszta, érintetlen havat is.

Mindaz, amit eddig elmondtam az anyámról, bele van vésvé egy tiszta lelkű kislány szemébe, emlékezetébe és szívébe, aki akkor még kimondhatatlanul szerette az édesanyját. Kitérőlhette volna ott maradt a régen elvesztett tisztaságban.

Nagyon szegények voltunk. Még ma is látom azt a nyomorúságos bútort, azokat a rongyos ponyvadarabokat a durva deszkapadlón. Világosan látom ugyanakkor azt a tisztaságot is, amely még azon a nagy szegénységen is átütött. A horpadt falak és a mennyezet fehérségét. Látom, a gyöngyfehér ágyneműt is, ahogy az udvaron a szárítókötélen lágyan dagasztja a szél. Érzem a kredencen sorakozó almáknak, birsalmáknak az éppen kisült kenyérével keveredő illatát. Csak ez oldotta valamennyire annak a környezetnek a szürkeségét és szomorúságát, melyben felnöttem.

A falu az Isten háta mögött volt. Gyerekkoromban, a faluban még nem vezették be az áramot. Örültem, amikor besötétedett, és meg lehetett gyújtani a petróleumlámpát. Ekkora már az anyám is befejezte a legfontosabb munkáit (persze mindig maradt befejezetlen). Akkor az ölébe vettem, ringatott és valamilyen régi dalokat énekelt halkán.

Említettem, hogy milyen érzés járt át, mikor hozzám ért ujjaival, melyek puhák voltak, mint a pamut. De lehet, hogy csak én éreztem ilyennek őket, hiszen a nehéz munkától el kellett, hogy durvuljanak. Bármennyi ideig tartott az érintése, nekem sosem volt elég. Boldogtalan voltam, amikor letett a matracra és azt mondta, hogy itt az alvás ideje. Néha megpróbáltam elhessegetni az álmat, dörzsölgettem elnehezült szemhéjaimat, borzalmas dolgokat találtam ki, csak hogy ne aludjak el, hogy őt nyomja el előbb az álom. És akkor felkiáltottam, hangosan és fülsértően. Első álmából felriadt és ijedt anyámnak kitaláltam, hogy fáj a fejem, más alkalommal pedig, hogy a hasam, térdem, kezem. Soha szebb pillanatokat nem éltem át. Keblére vont, becézgetett, kényeztetett, gyógynövényből, melyet maga szedett és szárított, teát főzött nekem. Amikor gyengédségtől és szeretetétől megittasultam, hagytam, hogy az álom lecsukja a szememet.

Csak azok a pillanatok, melyeket anyám keblén töltöttem, amíg a testem beitta bőrének melegségét, és az Önnel töltött idő érték valamit is az életemben. Amit a kettő között és utána éltem meg, valójában létezésem sötét korszaka volt. Ezt nem tudom sem megváltoztatni, sem megokolni, sem kitekinteni. Azt hiszem, hogy az igazi éneket soha sem fogom megismerni, hát még másoknak megmagyarázni. Saját krónikánk legfényesebb és legsötétebb oldalaira ritkán lapozunk vissza, másoknak pedig még az első olvasata is tilos.

Még mindig társam a nyugtalanság, Aljoša. És a magány, mely öcsém születésétől kezdve lelkemben otthonra talált. Hogyan lassítsam le vérem vad lüktetését, csendesítsem le a múlt hangjait, üzzem el a démonokat, találjam meg Ariadné fonalát? Van-e kiút?

Ha ma este egy pillanatra felidézem anyám alakját azokból az időkből, egy műalkotásra, valami megismételhetetlenre emlékeztet. De az élet nem művészet, bár élni művészet. Attól a naptól fogva, hogy az öcsém meghalt, ez a kép eltűnt. Mosolyát, derűjét, mintha töből tépték volna ki. Sem az apám, sem én többé nem léteztünk számára. Rogyadozva ment a fia után. Egyedül. Gyakran sokáig ült behunyt szemmel, mintha a nemlétbe akart volna sülljedni.

Az a nap rajtam is kitörölhetetlen nyomott hagyott. Mélyen, nagyon mélyen, lényem minden porúsába beleivódott a betegségtől való rettegés, a haláltól való páni félelem, és ami a legelviselhetlenebb: a félelemtől való félelem. Amíg ez nem történt meg, tudtam, hogy a gyerekek és a fiatalok is megbetegedhetnek, de a halál, az csak valami távoli, csak az öregekre váró dolog volt. Azóta a félelmek elválaszthatatlanok tőlem. Állandóan figyelem, várom és felismerem testem jelzéseit. Aki nem élt át ilyen kínokat, nem is tudja, hogy mi az igazi szenvedés.

Nem lenne jobb a hallgatás fátylát borítani egy eltemetett történetre? Igen, talán jobb lenne, de nem biztos, hogy könnyebb. Ma éjjel kikíváncozik, ma éjjel ki kell jönnie belőlem.

Nem tudom említettem-e már, hogy kora gyermekkoromban milyen csodálattal figyeltem anyám minden mozdulatát, arckifejezését, hallgattam a hangját, amely mindig olyan halk volt, mint a suttogás, dúdolgatás, míg dolgozott a házban, az udvarban, az istállóban, a mezőn.

Szombatoként fürdött. Amikor kijött a kis helyiségből, mely fürdőszobaként szolgált, tiszta, bő bugyogója kihangsúlyozta karcsú derekát. Betúrt blúza alatt kirajzolódott telt kebleinek körvonala. Fejét len törülközővel tekerte be. Ha napos idő volt, kiment az udvarra. Sokáig lehetett érezni utána a szappan és a tisztaság illatát. Egy védett helyre ült, és sokáig dörzsölte törülközővel a haját. Utána a törülközőt szétterítette egy bokron vagy faágon, oldalával a napnak fordult és kezébe vette a fésűt. Lassú, egyenletes mozdulatokkal fésülte a haját. Amikor a fésű beakadt egy hajcsomóba, lassan, sietség, idegesség nélkül kibontotta, s folytatta ugyanolyan, szinte ritmikus mozdulatokkal. Elég sokáig tartott, míg a fél fejét be nem borította a sűrű, fényes haj. Váltakoztatott a helyzetén, és most a másik felét fordította oda a napnak. Amikor a haja megszáradt, lassan, tükör segítségével nélkül vastag fonatba fonta, összetekerte és hajtúvel a tarkójára erősítette. Utána ugyanolyan nyugodtan kendőt kötött a fejére. Hidegebb napokon ez a számomra oly kedves rituálé a nyitott kályhaajtó mellett zajlott.

Azután levágta a körmeit, ugyanolyan nyugodtan és lassan. (Mindig csodálkoztam, hogy olyan kis lábfeje van, mint egy gyereknek.) Csak ezután rezzent össze és jutott eszébe, hogy milyen sok értékes időt pazarolt magára, ezért sietett megetetni a tyúkokat, kitakarítani az istállót, és enni adni Bjelkának, a tehénnek is. Mosni kellett és vasalni. Szappannal mosott, a fehérét lúgban főzte ki, és az anyósától örökölt öreg faszenes vasalóval vasalt.

Egyszer egy hónapban elment bevásárolni a falu rosszul ellátott boltjába, hogy feltöltse a tartalékokat. Ilyenkor szinte mindig elvitt magával. Lisztet, kávé, cukrot, sót, olajat, petróleumot és szappant vásárolt mosáshoz és mosakodáshoz is. A selyemcukron kívül, amit nekem vett, ez volt minden.

Ritkán bement a városba is, amikor a faluban nem tudta beszerezni a vásznat, gombot, gumit, cipőt vagy valamilyen kisebb ruhadarabot, legtöbbször fehérneműt. Minden mást a régi Singer varrógépen varrt meg, mely már a harmadik vagy negyedik generációra öröklődött. És szőtt is. Len törőrongyoktól, törülközőktől kezdve egészen a terítőkig, szőnyegekig. A forrásról vizet hordott, tűzifát vágott. Ebből arra következtettek, hogy kezei durvák kellettek, hogy legyenek, tele bőrkeményedésekkel.

Még sok mindenre emlékszem vele kapcsolatban. Lehet, hogy elmondom, de az is lehet, hogy nem. Ez éppen elég annak a nőnek a valódi portréjához, akit úgy mutattam be Önnek, mint egy nemes asszonyt, aki helyett mások dolgoztak, míg az ő napjait a vendégeskedés töltötte ki. Az odaadó, aggódó anya, aki bár elvégezte a Zeneakadémiát, idejének és életének nagy részét a gyerekeire áldozta. Az anya, aki minden rebbenésem felett virrasztott, minden gondolatomat ismerte, minden bajomat orvosolta. Emlékszem, hogy milyen figyelmesen hallgatta, amikor felsoroltam azokat írókat, akiket anyám szívesen olvasott s még figyelmesebben, mikor arról beszéltem, hogy milyen szépen játszott a zongorán.

Az én anyám egy írástudatlan falusi asszony volt, Aljoša. Alig tudta elolvasni a saját nevét és zongorát, egész biztos, hogy sohasem látott az életében.

(A következő számban folytatjuk!)